

Mali trojezični rječnik

(Đuro Blažeka, István Nyomárkay, Erika Rác: *Mura menti Horvát tájszótár; Rječnik pomurskih Hrvata*, Tinta könyvkiadó, Budapest, 2009.)

Ove je godine u izdanju Tinta könyvkiadó, uz financijsku potporu Zemaljskoga fonda za znanstvena istraživanja Mađarske, u Budimpešti izišlo jedno od temeljnih djela za pomurske Hrvate – *Mura menti Horvát tájszótár, Rječnik pomurskih Hrvata*.

U razvitku hrvatske leksikografije kajkavsko je narječje hrvatskoga jezika bilo bogato zastupljeno. Prvi je rječnik objavljen polovinom 17. stoljeća (Habelić 1671.), a u prvoj polovini 18. stoljeća pojavljuju se dva, i za današnja mjerila, velika rječnika: *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatium aerarium* (Belostenec 1740.) i *Lexicon latinum interpretatione illyrica, germanica et hungarica locuples* (Sušnik – Jambrešić 1742.). Treći je rječnik, *Dikcionar*, sastavljen na enciklopedijski način, nažalost ostao u rukopisu (Patačić 1779.). Posebno je zanimljiv drugi *Rječnik* jer uz prijevod latinskih riječi na hrvatsku kajkavštinu donosi njemačke te mađarske istoznačnice. Dakle, Hrvati su i Mađari rječnik svojih dvaju jezika dobili veoma rano. Poznavajuć društvene i povijesne okolnosti života pomurskih Hrvata¹ i s njima po-

vezanu jezičnu problematiku², pojava *Rječnika pomurskih Hrvata* važan je događaj.

Totserdahelj (Tótszerdahely), Sumarton (Tótszentmárton), Mlinarci (Molnári), Pustara (Semjenhaza), Petriba (Petrivente), Venta (Vente), Murski Krstur (Murakeresztúr) i Fičehaz (Fityeház), mađarska su mjesta koja se nalaze uz granicu s Međimurskom županijom, a naseljena su pomurskim Hrvatima. Mjesni govor Mlinaraca odabran je kao početni punkt u kojem se prikupljala građa³, a uz njega i mjesni govori Totserdahelja i Murskog Krstura. Kako su govornici istraženih mjesta većinom dvojezični, donošenje se mađarskih tumačenja samo po sebi podrazumijeva. Međutim, uz mađarski, u Rječniku su dana značenja i na standardnome hrvatskom i njemačkom jeziku, kako bi Rječnik bio pristupačan široj javnosti.

Knjiga se sastoji od: *Elősző* (7–9), *Predgovora* (9–11), *A Mura menti szótár koncepciója* (11–16), poglavlja *Koncepcija Rječnika pomurskih Hrvata* (16–23) i *Szótári rész* (23–396), tj. *Rječnika*. U poglavlju *Koncepcija*

terijalna kultura pomurskih Hrvata. Budimpešta.

² O mjesnim govorima pomurskih Hrvata pisali su: Ivan Brabec, Karlo Gadányi, Stjepan Ivšić, Stjepan Krpan, Mijo Lončarić, Erika Rác, Sanja Vulić i dr.

³ Kao temelj istraživanja poslužila je građa koju je prikupila Erika Rác, a ona je proširena terenskim istraživanjima koje je proveo Đuro Blažeka.

¹ V. Edit Kerecsenyi 1982. *Povijest i ma-*

*rječnika Pomurskih Hrvata*⁴ priložen je popis kratica te literatura. Leksikografske se jedinice nižu na više od 350 stranica, tj. obrađeno je više od 7500 arhileksema. Arhileksema su otisnute velikim tiskanim slovima, neakcentirani, pisani fonemima iz hrvatskoga standardnog jezika, tj. pretpostavljeni su oblik koji bi neki leksem imao kada bi se fonološki prilagodio fonemima iz standardnoga jezika. Nakon arhileksema, u uglatoj su zagradi kanonski oblik natuknice i genitiv jednine kod sklonjivih riječi, a kod glagola 1. lice prezenta. Primjerice, arhileksem PESEM obrađen je ovako:

PESEM [p'ɛsem p'ɛsma] *f pjesma* | *ének* || *Lied* ♦ T'o je j'okū ž'alūsna p'ɛsem. CF. p'ɛsma i n'ofta.

Glagol PISATI ima ovakvu obradu:

PISATI [p'isati p'išem] *impf. pisati* | ír || schreiben ♦ M'oram s'ęstri p'smū p'isati.

Određene paradigme možemo vidjeti u velikom broju navedenih frazema koji su od prethodnog dijela leksikografskog članka odvojeni posebnim grafičkim znakom □. Nakon kanonskog oblika frazema, u zagradi se navodi značenje, a nakon značenja kod nekih frazema i rečenična potvrda ako je zabilježena u građi, npr.:

⁴ U Rječniku se rabi rješenje za pisanje malih i velikih slova koje je u skladu s prapovisnom normom hrvatskoga jezika (pomurski Hrvati), ali i rješenje uobičajeno u mađarskim mjestima koja se nalaze uz granicu s Međimurskom županijom, a naseljena su pomurskim Hrvatima (Pomurski Hrvati).

BIROV [b'iruf b'iruva] *m sudac* | *bíró* || *Richter* ♦ Na s'odū me b'iruf spit'oval. □ D'ęci je b'iruf pūd pl'otum. (*Ne smije se miješati u dječje svađe. | nem szabad beleavatkozni a gyerekek veszekedésébe* || *man darf sich nicht in den Zank der Kinder einmischen*). □ mōlj b'iruf (*osoba koja bubnjanjem oglašuje vijesti po selu* | *kisbíró* || *Ausrufer, Gemeindediener*).

U slučaju „arhileksemske homonimije“, ali ne i stvarne, samo se arhileksem označuje brojčanim oznakama^{1, 2}. Primjerice, arhileksem MAMICA obrađen je ovako:

MAMICA¹ [m'omica m'omice] *f vrtoglavica* | *szédülés* || Schwindel, Schwindelgefühl ♦ Da sį s'edem na r'ingliš, v'ięk mį je m'omica.

MAMICA² [m'amica m'amice, V m'amicu] *f HIP. DEM.* < m'ama | *anya becézve* || Kosename für Mutter, Mutti, Mütterchen ♦ M'amicu, d'ej mį j'ęnuga skr'ojca kr'uha!

Ako je riječ o stvarnoj homonimiji, tada se brojčanim oznakama^{1, 2} označuju i arhileksem i kanonski oblik natuknice. Primjerice, arhileksem TOK obrađen je ovako:

TOK¹ [t'ok¹ t'oka] *m tok* | *folyás, folyam* || *Lauf* ♦ N'ot je t'ok M'ure.

TOK² [t'ok² t'oka] *m futrola* | tok || Futteral, Etui ♦ Jučōle sū mį v t'okū.

Rječnik ima i savjetnički aspekt, tj. pojedine se riječi upućuju na one koje su prihvatljivije. Primjerice, za imenicu DVOJKE navodi se:

DVOJKE [dv'ojke dv'ojki] *f pl. t.*
CF. điv'ojka.

Znakom CF. upućuje se na natuknicu điv'ojka koja je obrađena ovako:

DIVOJKA [điv'ojka điv'ojke] *f blizanka* | ikerlány || Zwillingsmädchen ♦ M'ara je điv'ojka b'ila, s'am jī je s'ęstra fm'rla. ♦ T'e sų d'ękle điv'ojke. CF. dv'ojke.

Velika je vrijednost Rječnika što je osnovnomu leksičkom fondu dodan i veliki broj onomastičkih natuknica. Tako nalazimo: osobna imena (*Ana, Beža, Cila*); etnike (*Bežančan, Hrvat, Jeđedučan*); ojkonime (*Fičehaz, Jeđeduta, Kaniža*); svetkovine i blagdane (*Jadvent, Jožefovo, Martinje*).

Rječnik u cjelini, unatoč manjim propustima, dobro je napravljena knjiga, poticajna za daljnje istraživanje mjesnih govora pomurskih Hrvata. U *Predgovoru* autori ističu: „Namjera je bila da našim skromnim radom bude 'spašen' barem jedan dio rječničkog fonda pomurskih govora u jugozapadnoj Mađarskoj, prije svega u općinama Mlinarci (Molnári), Serdahelj (Tótszerdahely) i Murski Krstur (Murakeresztúr)“. U tome su i uspjeli.

Ines Virč